

„SZENTNEK KIÁLTJUK!”

MINDSZENTY JÓZSEF BÍBOROS SZENTTÉAVATÁSI ELJÁRÁSA

KOVÁCS GERGELY

II. János Pál temetésén láthatuk azokat a transzparenszet, melyeken a „Santo subito!” – „(Legyen) szent azonnal!” felirat a legendás pápa mielőbbi szentté avatását sürgette.

Hasonló közösségi igényt fejezett ki Füzér Julián ferences szerzetes 1987-ben megjelent könyvének címe, melyet szerzőnk, Kovács Gergely okleveles posztulátor, a Mindszenty Alapítvány és a bíboros kanonizációs ügyének magyarországi képviselője a Mindszenty József bíboros szenttéavatási eljárását bemutató írásának címéül választott.

Az időskori arcképek közül kvalitása révén kiemelkedik ez a portré, mely 1974 júliusában a németországi Essenben készült

A SZENTTÉ AVATÁS EGYHÁZI HAGYOMÁNYA

A szentté avatás a katolikus és görögkeleti egyházak egyik legősibb intézménye. Már a kezdet kezdetén az apostoli egyház ún. spontán tiszteletben részesítette azokat a vértanúit, akiket keresztény hitük miatt kivégeztek. Az első nagy keresztényüldözés elmúltával hasonló tisztelettel övezte azokat, akik egész életüket Isten és a közösség szolgálatának áldozták, ők az első hitvallók. Ezekben a korai évszázadokban mai értelemben vett szentté avatásról nem beszélhetünk, mert a szenttisztelet a közösség vallási életének még kialakulóban lévő szerves része volt, külön intézményi keretek és az általános gyakorlat szabályozása nélkül.

Ahogy azonban szükségessé vált az egyre szélesebb keresztény közösségek nyilvános vallásgyakorlásának összehangolása, úgy terjedt ki a püspöki joghatóság a vértanúk és hitvallók helyi tiszteletének felügyeletére. A szentté avatás első, ún. népi vagy spontán szakaszát ezért nagyon hamar, már a 4–5. században felváltotta a püspöki szentavatások korszaka. Az új gyakorlat legfontosabb jellegzetessége, hogy a tisztelet engedélyezését az életszentség megvalósulásának és kegyelmi hatásainak valódi vizsgálata előzte meg. Jelenlegi ismereteink szerint Szent Ágoston (354–430) volt az első, aki tanúk meghallgatásával püspöki vizsgálatot tartott Szent István vértanú (+37 k.) földi maradványainak 415-ben történt megtalálásáról. Az egyik legkorábbi püspöki szentavatásnak pannóniai vonatkozása van: 461-ben Perpetuo tours-i püspök (460 k.–490) avatta szentté a szombathelyi születésű Mártont (316/317–397), akire 2016-ban Európa jubileumi esztendő keretében emlékezett.

A továbbiakban is a közösség lelki-lelkipásztori igényei alakították a szentté avatások egyházi gyakorlatát. A szentek tisztelete hamar túllépett egy-egy püspökség területén, ezért a 8–9. századtól egyre gyakoribb, hogy nem önállóan, hanem papjaival konzultálva zsinati szinten hozott döntést az illetékes fópásztor. A zsinati szentava-

tás is egyre szélesebb körben és magasabb szinten zajlott, mígnem kialakult az a gyakorlat, hogy a legrangosabb szentavatásokhoz Róma püspökének jóváhagyását kérték. A pápa által végzett kanonizáció az életszentségnek már nemcsak helyi, hanem világegyházi elismerését jelentette.

A püspöki-zsinati szentavatások korszakának végén, 1083-ban került sor az első magyar szentek oltárra emelésére (*elevatio*) Székesfehérvárott. A kereszténység első évezredének gyakorlatát bizonyos változtatásokkal máig őrzi a görögkeleti egyház. Nyugaton a pápai kanonizáció gyakorlatát viszont tovább gazdagították az egyre elmélyültebb teológiai ismeretek és a világegyház központjában felgyülemelő gyakorlati tapasztalatok. A pápai szentté avatások korszakának kezdeti évszázadaiból kiemelkedik a ferences szentek kanonizálása, köztük Árpád-házi Szent Erzsébeté (1207–1231).

A pápai kanonizáció kizárólagossá válásának hosszú folyamatát az illetékes főhivatal (korábban Szent Szeretők Kongregációja, napjainkban Szenttéavatási Ügyek Kongregációja) 1588-ban történt megalapítása és VIII. Orbán pápa (1568–1644) rendeletei zárták le. A boldoggá és szentté avatások rendjét ma két pápa jogalkotása határozza meg: Szent II. János Pál pápa (1920–2005) 1983-as és XVI. Benedek emeritus pápa (1927–) 2007-es rendelkezései. A kanonizációs eljárások két szinten zajlanak. Egyházmegyei eljárás vizsgálja az életszentség vagy a vértanúság körülményeit és megvalósulását, és Rómában értékelik az összegyűjtött dokumentumjellegű és tanújellegű bizonyító anyagot. A szakszerű történeti és teológiai vizsgálatok alapján a pápa hozza meg az életszentség vagy a vértanúság megvalósulására, valamint a boldoggá és szentté avatásra vonatkozó döntését, mely a kanonizáció kizárólagos feltétele.

MINDSZENTY BÍBOROS ÉLETSZENTSÉGE

Mindszenty József (1892–1975) bíboros hosszú, tevékeny életét és személyét háromféle megközelítésben szemlélhet-

Az új veszprémi püspök édesanyjának ajándékozott fényképe, 1944

másokkal szemben tanúsított túlzott szigorúságot, ami inkább tekintélyt parancsolt körülötte. Egyéniségének ezt a jellemzőjét családi környezete és neveltetése alakította ki benne. 1944-ben azonban egy fontos intelmet kapott Angelo Rotta (1872–1965) közvetítésével magától XII. Piusz pápától (1876–1958), hogy legyen atyaiabb, legyen megértőbb („legyen paternus”). Ezt az intelmet ötvenkét éves korában(!) nagyon komolyan vette a hitéletében már korábban is életszentségre törekvő apátplébános, és az új életcél megvalósítására haláláig törekedett.

Az új életprogram szervesen illeszkedett ahhoz a lelkipásztori eszményhez, amelyet édesanyja és az anyai hivatás példájára alakított ki önmaga számára: a „lelki atyaság” programjához. Ennek érzelmi oldalát kellett elmélyítenie magában, hiszen alapvetően nagyon szemérmes, zárkózott, belső érzéseit ritkán kimutató ember volt. A rászorulóknak védelme, érdekképviselete, az üldözöttek melletti bátor kiállás és a keresztény emberi értékekért való küzdelem mellett a közvetlen kapcsolatait és szeretetgyakorlását kellett megújítania. A második világháború idején kialakult benne a vértanúság vállalása iránti nyitottság, a nyilas és a kommunista fogság időszakában pedig a szinte állandó tevékenykedést felváltotta a megszakítatlan imaélet. Mindez elmélyítette Isten-kapcsolatát és átalakította a környezetéhez való hozzáállását. A szigorú „Apát úrból” így lett „Mindszenty atyává”.

Veszprémi fogolytársai körében először jelentkezett életszentségének tapasztalata, ők közelről láthatták imaéletét, átélhették gondoskodását. 1945 és 1948 között páratlan főpásztori tekintélye és áldozatvállalása adott újabb impulzust a tiszteletének, széles rétegek szemében a hit védelmezője lett. A börtönévek és a követségi elzártság éve alatt engesztelőként tekintett rá az elnémított magyar egyház jelentős része. De ennél is fontosabb, hogy 1971 és 1975 között széles körben elterjedt Mindszenty bíboros életszentségének híre a külföldi magyarság körében. Halála után sem változott a híveknek ez a meggyőződése, sőt inkább további elemekkel gazdagodott. Ideiglenes nyughelye Maria-

jük: 1. a történelmi kutatás alanyaként, 2. nemzeti hősként, 3. életszentség hírében álló főpásztorként. Ez utóbbi megközelítés azért is lehet fontos egy történelmi magazin olvasói számára, mert ezt a hármas örökséget a tudományos tárgyalás sem zárhatja ki vizsgálódásai köréből. A bíboros tisztelete széles körben él, ezért lényeges szempont ez a közösségi emlékezet, a kortársak és a rá következő nemzedékek Mindszenty-képének folyamatos alakulása.

Mindszenty bíboros életszentsége nem volt mindig egyértelmű és magától értetődő, még ma sem az mindenki

számára. A szentek élettörténeteiből tudjuk, hogy szentnek nem születik az ember; hanem életútja és személyiségfejlődése során válik azzá. Természetes az is, hogy az életszentség kezdetben csak egy szűkebb, később egyre szélesebb közösség számára válik érzékelhetővé. Ezt a folyamatot Mindszenty bíboros életében és tisztelete alakulásában is meg tapasztalhatjuk.

Zalaegerszegi apátplébánosként még nemigen tartották őt szentnek, pedig jóra törekvő, példás papi életet élt, de személyisége nem nélkülözte a túlzásokat, elsősorban a magával és

zellben zarándokhellyé vált, virágok, koszorúk lepték el a sírt, és azok a nemzetiszín szalagok, melyek valódi „hungarikumok”, a Mindszenty-tisztelet legsajátosabb emlékei.

Magyarországon a rendszerváltozást követően a két, egymástól elszakított közösség Mindszenty-képe találkozhatott egymással, és érzékelhetővé vált a Mindszenty-örökség erősebb és gyengébb oldala. Általános jelenség a szentek tiszteletének történetében, hogy előkerülnek lelki-szellemi örökségük korhoz kötött (múlékony) és időtálló, jövőbe mutató elemei. Mindszenty bíboros tisztelete huszonöt éve egy ilyen tisztulási folyamaton megy át. Érdekes megfigyelni, hogy a világi emlékezethez képest az egyházi emlékezet mennyire élen jár ebben a folyamatban. Életszentsége azért is nagyon fontos örökség, mert segítheti a nemzeti közösség gondolkodásának tisztulási folyamatait.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy Mindszenty bíboros emlékének – legalább a mértékadó többség gondolkodásában – meg kellett szabadulnia mindattól, ami bármiféle megosztottság irányába hat, hiszen szenteket nem igazságtételi szándékkal avat az egyház, hanem a hívő közösség lelki épülésére. Túl kell lépni esetleges egyéni vagy közösségi sérelmeken, a kizárólagos igazságok keresésén, a jogi, történelmi vagy politikai megközelítések korlátain, mert ez szolgálja leginkább a közös értékek felfedezését. Azt kell keresnünk, ami összeköt, nem pedig azt, ami elválaszt bennünket egymástól.

MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉAVATÁSI ELJÁRÁSA

1979-ben a mariazelli napok keretében világi hívek sürgetésére aláírásgyűjtés indult a boldoggá avatás érdekében. 1985-től Füzér Julián atya (1915–2005) írásos visszaemlékezések gyűjtésébe kezdett, a százkilencvenkét tanúságtétellel *Szentnek kiáltjuk! Emigráns magyarok Mindszenty bíborosról halála 10. évfordulóján* (Youngstown, 1987) címmel nyomtatásban is megjelent. 1986-ban a Mindszenty Alapítvány kérte az eljárás elindítását a halál helye szerint illetékes főpásztortól. 1988-ban kine-

Főpapi portré, készült Rómában a bíborosi kreáció alkalmából, 1946

MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉAVATÁSI ELJÁRÁSÁNAK FOLYAMATA

- ❁ **1986**
az eljárás bécsi kezdeményezése
- ❁ **1993. FEBRUÁR 26.**
a Bécsi Érsekség átadja illetékességét az Esztergom(-Budapest)i Főegyházmegyének
- ❁ **1993. ÁPRILIS 16.**
a főpásztori illetékesség átadásának szentszéki jóváhagyása
- ❁ **1993. JÚNIUS 15.**
a Szentszék nyilatkozatban rögzíti, hogy hivatalai semmi olyan adatot nem találtak, amely kizárná a szenttéavatási eljárás megindításának lehetőségét
- ❁ **1993. DECEMBER 16.**
a Magyar Katolikus Püspöki Kar időszerűnek nyilvánítja és egyöntetű támogatásáról biztosítja a szenttéavatási eljárást
- ❁ **1996. JÚLIUS 31.**
a vizsgálat egyházmegyei szakaszának lezárulása
- ❁ **1999. NOVEMBER 8.**
a Szenttéavatási Kongregáció elismeri az egyházmegyei vizsgálat szabályszerű lebonyolítását
- ❁ **2005**
az eljárás előmozdítására a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia pertársaságra lép a kezdeményező Mindszenty Alapítvánnyal
- ❁ **2006**
a Püspöki Konferencia a Szentszék illetékesei előtt lelkipásztori szempontból időszerűnek nyilvánítja és sürgeti a bíboros mielőbbi boldoggá avatását
- ❁ **2012**
a Püspöki Konferencia Állandó Bizottsága hivatalosan megerősíti a bíboros boldoggá és szentté avatására irányuló kérését
- ❁ **2016**
az egyházmegyei és római vizsgálatok tartalmi összesítése, az ún. positio kinyomtatása

veztek az eljárás posztulátorát, Szőke János szalézi szerzetest (1927–2012).

Bécsben gyűltek ugyan a dokumentumok és az imameghallgatások, de az eljárás érdemben még nem kezdődött el, miközben Magyarországon lezajlott a rendszerváltozás, így remélni lehetett, hogy az éppen csak megkezdett munka itthon folytatódhat. 1993-ban a Szenttéavatási Kongregáció jóváhagyásával a bécsi érsek átadta az ügyre vonatkozó főpásztori illetékességét Esztergom primás-érsekének. A Magyar Katolikus Püspöki Kar december 16-i döntésével támogatta az eljárás magyarországi lefolytatását.

A hercegprimás szenttéavatási eljárásának kezdeményezője (ún. *actor*) a

Mindszenty Alapítvány volt, a vizsgálatlal összefüggő költségeket a hívek adományai segítségével ennek a szervezetnek kell viselnie. 2005 decemberében az ügy előmozdítására a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia ún. pertársaságra lépett az alapítvánnyal, és így az eljárás társkézdeményezője (ún. *coactor*) lett.

Az egyházmegyei vizsgálat legfontosabb szakasza 1994-ben a szenttéavatási bíróság megalakulásával vette kezdetét. A Mindszenty-ügy jelentőségét mutatja, hogy az eljárásban Paskai László bíboros (1927–2015) személyesen töltötte be a bírói tisztséget. A rangos bíróság ügyésze (*promotor iustitiae*) volt Erdő Péter (1952–), aki 2002

Egy, a világsajtót bejárt fénykép: a hitvalló magyar főpásztor Boldog VI. Pál pápa jobbján, amint bevonulnak a Sixtus-kápolnába, 1971. szeptember 30.

óta esztergom–budapesti érsek, 2003-tól bíboros.

A történelemszabványbizottság kinevezett tagjai Mészáros István (1927–), Szántó Konrád (1920–1999) és Török József (1946–) egyháztörténészek voltak, de a bíróság további hét (történeti, jogi, levéltári és diplomáciai) szakértői munkát is igénybe vett az életút részleteinek vizsgálatára. Az ún. dokumentumjellegű bizonyítékok mellett az egyházmegyei eljárás iratanyagának szakmai értékét hetvenkét tanúvallomás teszi teljessé. Paskai László bíboros 1996-ban zárta le az eljárás vizsgálati szakaszát, a teljes iratanyagot Habsburg-Lotharingiai Mihály (1942–), a Mindszenty Alapítvány elnöke és Szőke János posztulátor vitte Rómába.

A Kongregáció 1999-ben hivatalosan elismerte az egyházmegyei vizsgálat szabályszerűségét és az iratanyag formai szempontok szerinti teljességét (ez az ún. *decretum validitatis*). Az egyházmegyei és római vizsgálatok tartalmi összesítése, az ún. *positio* szerkesztése és kinyomtatása 2007-ben kezdődött el és 2016-ban fejeződött be.

Magyarországon az életszentség hírében álló és ezért boldoggá avatásra jelölt személyek közül Mindszenty bíborost övezi a legszélesebb tisztelet és az ő szenttéavatási eljárását kíséri a legnagyobb várakozás. A katolikus egyház életében ez egy különleges tapasztalat, melynek a „*sensus fidei*”, az egyház közösségében élő hívek természetfeletti hitérzéke ad jelentőséget. Ez nem valamiféle népszavazás, hanem a hit dolgaiban az igaz és a hamis megkülönböztetésének képessége. Mindszenty bíboros életszentsége a nem katolikus emberek számára is fontos üzenetet közvetít: azt, hogy minden, egészen természetes emberi hiányossága mellett ő egy igaz és jó ember volt, aki érdemes az utókor tiszteletére. Jelenleg ennek a vizsgálati anyagnak a vatikáni értékelése van folyamatban. ◆

A 20. század keresztjeire feszített Mindszenty József. Alberto Ceppi alkotása, 1982

HIVATALOS SZENTTÉAVATÁSI IMÁK

A HAGYOMÁNYOS HOSSZABB VÁLTOZAT

JÖVÁHAGYTA DR. PASKAI LÁSZLÓ BÍBOROS, PRÍMÁS,
ESZTERGOM-BUDAPESTI ÉRSEK; 1995

Mennyei Atyánk!

Szívesen fogadod híveid áldozatait, amelyeket Krisztus áldozatával egyesítve ajánlanak fel, hogy kiegészítsék, „ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, az Egyház javára” (Kol 1,24). Fogadd kegyesen József bíboros szolgálata megaláztatásait, áldozatait, amelyeket földi életében a magyar egyházért és a magyar népért ajánlott fel. Szünetese legyen napjainkban is előtted kedves áldozat Egyházunkért, hazánkért. Hozzá csatlakozva akarunk mi is imáinkkal, áldozatainkkal engesztelni nemzetünk lelki megújulásáért.

Ha szent akaratoddal megegyezik, add meg, kérünk, hívő magyar népednek, hogy József bíboros szolgálata egykor Egyházunk szentjei között tisztelhesdük. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

AZ ÚJABB ÉS RÖVIDEBB VÁLTOZAT

JÖVÁHAGYTA DR. ERDŐ PÉTER BÍBOROS, PRÍMÁS,
ESZTERGOM-BUDAPESTI ÉRSEK; 2014

Istenünk, te Mindszenty József bíborost arra választottad ki, hogy az üldöztetés idején mindhalálig hűséges főpásztor legyen: az igazság és a szeretet tanúságtevője. Hívő néped öröme, add meg, kérünk, hogy őt mielőbb Egyházunk szentjei között tisztelhesdük. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

